

DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2019-23(2)-21

УДК: 61:796:378.4(092)(477.44)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ НА МЕДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. М. І. ПИРОГОВА

Сарафинюк Л. А., Кириченко Ю. В., Кириченко В. І., Стефаненко І. С.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018)

Відповідальний за листування:
e-mail: lsarafinyuk@gmail.com

Статтю отримано 27 лютого 2019 р.; прийнято до друку 1 березня 2019 р.

Анотація. У сучасному освітньому просторі важливим завданням є приведення діючої освітньої програми зі спортивної медицини до європейських стандартів освіти для покращення якості підготовки майбутніх лікарів-медиків. Мета роботи - узагальнення методологічних аспектів викладання предмету "Спортивна медицина" та особливостей контролю знань студентів 4 курсу медичного факультету Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Навчальний процес на кафедрі здійснюється за новим навчальним планом шляхом підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "Спеціаліст" у вищих навчальних закладах МОЗ України. Основним його напрямком є посилення мотивації вивчення дисципліни "Спортивна медицина" і формування клінічного мислення студентів-медиків професорсько-викладацьким складом кафедри. Це забезпечується шляхом підвищеного акцентування на професійну спрямованість поданої на практичних заняттях та лекціях інформації, постійним оновленням програмного матеріалу науковими фактами, що отримані завдяки сучасним інноваційним технологіям. Досягнення поставленої мети відбувається завдяки пошуковій роботі співробітниками кафедри. Створено методичні матеріали для студентів медичного факультету, у яких багато уваги приділяється практичному спрямуванню у майбутній професійній діяльності. Кінцева оцінка, яку отримують студенти по закінченню вивчення даної дисципліни, складається з середнього балу за поточну успішність, оцінки, отриманої за оформлення лікарсько-контрольної карти фізкультурника та спортсмена (форма 061 і форма 062) та балу, отриманого на диференційованому заліку. Кафедра фізичного виховання та ЛФК ВНМУ ім. М. І. Пирогова працює над оптимізацією навчального процесу з метою підготовки кваліфікованих лікарів. Професорсько-викладацький колектив з року в рік оновлює програмний матеріал, що забезпечує високий практичний та теоретичний рівень наших студентів-медиків.

Ключові слова: спортивна медицина, контроль знань, практичні навички, методичне забезпечення.

Вступ

У останнє десятиліття спортивна медицина (СМ), як одна із галузей медицини, вийшла на більш високий та потужний рівень. Вона представляє собою клінічну дисципліну, яка вивчає вплив (позитивний і негативний) фізичних навантажень різної інтенсивності на організм людини. СМ сприяє раціональному використанню засобів фізичної культури для зміцнення здоров'я людини, підвищення її працездатності та профілактики захворювань. При вивченні даного розділу дисципліни педагогічний колектив повинен навчити студентів проводити медичне обстеження населення, щоб у своїй практичній діяльності вони вміли кваліфіковано вирішувати питання допуску до занять спортом, визначати оптимальну дозу фізичних навантажень і оцінювати ефективність впливу гіпо- та гіпердинамії на організм здорової та хворої людини. Застосування знань з СМ надзвичайно важливе при роботі спортивних лікарів при реабілітації після травм отриманих при заняттях спортом, бойових діях в умовах конфлікту на сході України, у побуті, на транспорті, після оперативних втручань та ін. Тому швидке впровадження СМ у практику молодими медиками є надзвичайно важливим та актуальним. Лікар, який має новітні знання у галузі природничих наук завжди буде більш успішним, ніж його колеги, що не володіють сучасними технологіями у медичній практиці [2, 3, 6, 7, 11].

Сучасний світ вимагає реалізації запровадження но-

вих підходів до організації навчального процесу в закладах вищої медичної освіти України, що дасть можливість більш швидкого входження у Європейський освітній простір. Для наближення до сучасних освітніх світових стандартів [4, 5] потрібно наблизити до студентів зміст наших типових робочих навчальних програм та адаптувати їх до сучасної медичної практики [1, 9, 10]. Застосовувати лише класичні методи навчання з пасивним засвоєнням матеріалу в умовах сьогодення є недостатнім для отримання сучасних знань. Їх потрібно поєднувати з науково-дослідною роботою, інноваційними технологіями та застосовувати рейтингову систему оцінювання знань [8].

Мета роботи - розглянути та вдосконалити методичні аспекти викладання СМ.

Результати. Обговорення

На кафедрі фізичного виховання та ЛФК Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова навчальний процес здійснюється згідно навчального плану підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня "Спеціаліст" у вищих навчальних закладах МОЗ України освіти у галузі знань 1201 "Медицина" за спеціальністю 7.12010001 "Лікувальна справа", який розроблено на принципах Європейської кредитно-трансферної системи, а також на основі Галузевих стандартів вищої освіти,

та затверджено МОЗ України 24.03.2015. Зусилля колективу кафедри у його педагогічній діяльності направлені на мотивування студентів до вивчення дисципліни "Спортивна медицина". Також професорсько-викладацький склад кафедри приділяє багато зусиль для формування клінічного мислення студентів-медиків. Цього вдається досягти шляхом регулярного акцентування на професійну спрямованість на практичних заняттях та лекціях, застосуванням інноваційних технологій, постійного оновлення матеріалу, що подається студентам, сучасною науковою інформацією. Також колективом кафедри постійно наголошується студентам про необхідність самостійної пошукової роботи (електронні ресурси, відеороліки, відеофільми, профільні журнали, монографії) для підвищення сприйняття потрібної навчальної інформації. Лекційний матеріал демонструється на електронному носії, що дає можливість швидко та постійно оновлювати інформацію. У процесі навчання належна увага приділяється інтеграції отриманих знань та умінь у суміжні дисципліни (анатомія людини; медична біологія, хімія та фізика; нормальна та патологічна фізіологія; гігієна та екологія; фармакологія; пропедевтика внутрішньої медицини та педіатрії; фізична реабілітація; лікувальна фізична культура; медико-соціальна експертиза; хірургія; травматологія й ортопедія; неврологія; акушерство і гінекологія та ін.). Реалізується міждисциплінарна співпраця шляхом науково-дослідницької роботи з суміжними профільними кафедрами медичного факультету ВНМУ ім. М. І. Пирогова, постійною участю студентів-медиків у наукових та науково-практичних конференціях, підготовкою доповідей на практичні заняття з окремих тем, які вивчаються на кафедрі у межах програми. Створення університетської клініки розширить можливості більш тісного та ефективного зв'язку СМ з іншими дисциплінами, впровадження теоретичних знань з даного предмету в практичну охорону здоров'я та її наочної демонстрації студентам в умовах стаціонару. СМ навчає використовувати засоби фізичної культури в лікарську практику для профілактики хвороб, швидкого відновлення організму після захворювань і оперативних втручань та покращення якості життя та працездатності у хворих чи травмованих.

Відповідно до програми співробітниками кафедри з кожної теми занять випущені методичні рекомендації, у яких багато уваги приділено практичному спрямуванню матеріалу. Ці матеріали розроблені за наступними темами: "Комплексне лікарське обстеження осіб, що займаються фізичною культурою та спортом. Дослідження та оцінка фізичного розвитку людини" (2 години); "Дослідження та оцінка функціонального стану організму за допомогою функціональних проб" (2 години); "Кількісна оцінка рівня фізичного здоров'я. Лікарський висновок. Допуск до занять фізичною культурою та спортом, вибір індивідуального рухового режиму" (4 години); "Визначення та оцінка фізичної працездатності, аеробної продуктивності та толерантності до фізичних навантажень" (2

години); "Передпатологічні та патологічні стани при нерациональних заняттях фізичними вправами. Поняття про допінг" (2 години); "Лікарсько-педагогічний контроль в процесі занять фізичними вправами. Засоби відновлення та стимуляції під час оздоровчих та спортивних тренувань" (2 години).

При підготовці до практичних занять студентам рекомендовано проводити огляди науково-методичної літератури, формувати практичні навички та вміння, вчитись оформляти лікарсько-контрольні карти фізкультурника та спортсмена (форма 061-у і форма 062-у).

Також студенти виконують індивідуальні завдання: готують реферати чи презентації за однією з тем, які рекомендовані кафедрою для самостійного поглибленого вивчення; приймають участь у окремих фрагментах науково-дослідницької роботи кафедри на тему: "Особливості показників гемодинаміки в залежності від параметрів будови тіла у спортсменів різних видів спорту"; готують наукові доповіді на засідання студентського наукового гуртка або на студентські науково-практичні конференції; готують наукові публікації у вигляді тез та статей; приймають участь у вузівських та міжвузівських олімпіадах з СМ; проводять пошук та опрацювання навчально-методичних матеріалів.

Для поглиблення знань з СМ студентам-медикам пропонується перелік тем, які можуть розширити їх знання з даної дисципліни: формування здорового способу життя людини; проблеми оптимізації маси тіла людини у сучасному світі; особливості контролю в процесі занять фізичними вправами за дітьми, підлітками і жінками; загартування; раптова смерть під час занять фізичними вправами; допінг у спорті.

Для забезпечення самостійної роботи студентів та оптимізації підготовки до практичних занять на сторінці кафедри фізичного виховання та ЛФК Web-порталу університету у вільному доступі представлено робочі навчальні програми, методичні рекомендації до самостійної роботи із прикладами тестових завдань до практичних занять, прикладами ситуаційних задач з клінічними ситуаціями до кожної теми занять та лекційні матеріали. На сайті кафедри представлено бази завдань для підготовки до модулів.

Оцінка знань студентів Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова здійснюється шляхом складання середнього балу за поточну успішність, балу, що студент отримує на диференційованому заліку та оцінки отриманої за оформлення лікарсько-контрольної карти фізкультурника та спортсмена. Існує контроль засвоєння практичних навичок, ситуаційних задач, тестових завдань, теоретичних питань.

Таким чином, програмний матеріал із СМ складається із теоретичного та практичного розділів. Теоретичний розділ програмного матеріалу впроваджується у формі лекцій, роз'яснень навчального матеріалу на практичних заняттях, підготовки індивідуальних завдань, участі у студентському науковому гуртку та самостійному вивчен-

ню студентами-медиками навчально-методичної літератури. Практичний розділ має за мету оволодіння студентами практичними вміннями та навичками.

Останні роки на кафедрі студенти-медики досліджували: ефективність індивідуалізації психологічної підготовки спортсменів; методи занять і вправи для відновлення функцій зв'язково-м'язового апарату вільної нижньої кінцівки після травми; вплив занять спортивною гімнастикою на стан соматичного здоров'я хлопчиків молодшого шкільного віку; біомеханіка гомілково-надп'яtkового суглоба; вплив адаптогену на фізичну активність студентів ВНМУ ім. М. І. Пирогова; вплив фізкультурних пауз в процесі навчання на психофізіологічний стан студентів; особливості фізичної реабілітації студентів спеціальної медичної групи першого курсу ВНМУ ім. М. І. Пирогова; вплив максимальних навантажень на організм спортсмена; визначення фізичної підготовленості студентів під час занять фізичною культурою.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Для забезпечення чіткої організації навчального

процесу по підготовці спеціалістів для охорони здоров'я у галузі знань 1201 "Медицина" потрібно більш активно впроваджувати нові технології навчання з використанням: моделювання клінічних ситуацій; імітаційних програм; тематичних відеороликів.

2. Мотивація є основою до успішного опанування студентами-медиками навчального матеріалу з СМ для досягнення високого рівня у майбутній практичній діяльності.

3. З року в рік професорсько-викладацький склад кафедри докладає зусиль для вдосконалення забезпечення отримання студентами фундаментальних знань для майбутньої лікарської діяльності.

4. Основною метою вивчення СМ є формування у студентів-медиків цілісного уявлення про можливості, методи та форми лікарського контролю в процесі оздоровчого та спортивного тренування.

Колектив кафедри планує у подальшому активно впроваджувати в навчальний процес новітні технології, які дозволяють проводити заняття з СМ більш цікаво та змістовно.

Список посилань

1. Булах, І. Є., Мруга, М. Р., & Войтенко, Л. П. (2009). Зовнішнє оцінювання якості медичної освіти. *Вісник. Тестування і моніторинг в освіті*, 4, 29-34.
2. Волосовець, О. П., & Булах, І. Є. (2010). Професійна підготовка дитячого лікаря: від "навчання на все життя" до "навчання через все життя". *Медична освіта*, 2, 43-46.
3. Вороненко, Ю. В., Мінцер, О. П., & Палагін, О. В. (2016). Післядипломна медична освіта - нові горизонти та перспективи. *Медична освіта*, 3, 12-16.
4. Кожухар, І. (2011). Медична освіта: перезавантаження. *Медичний світ*, 11 (10), 3.
5. Лазоришинець, В. В., Банчук, М. В., & Волосовець, О. П. (2010). Подальші шляхи розвитку вищої медичної освіти України. *Медична освіта*, 2, 10-17.
6. Манохіна, Н. В. (2013). Трансдисциплінарні підходи в сучасній науці. *Вісник МІЗП*, 1 (10), 31-36.
7. Мінцер, О. П., & Ватцілов, Д. В. (2016). Еволюція узагальнення, обробки та передачі знань в медицині та біології. *Медична інформатика та інженерія*, 1, 12-14.
8. Москаленко, В. Ф., Банчук, М. В., Бахтеєва, Т. Д., Біловол, О. М., Булах, І. Є., Волосовець, О. П. ... Мінцер, О. П. (2009). *Система професійної безперервної підготовки лікарів для охорони здоров'я України*. Київ: Книга плюс.
9. Мухина, С. А. & Соловєва, А. А. (2004). *Нетрадиционные педагогические технологии в обучении*. Москва: Феникс.
10. Поляченко, Ю. В., Передерій, В. Г., Волосовець, О. П., Москаленко, В. Ф., Булах, І. Є., Аврахова, Л. Я. ... Остапюк, Л. І. (2005). *Медична освіта у світі та в Україні*. Київ: Книга плюс.
11. *Человек в измерении XX века*. (2005). Москва: Международная академия проблем человека.

References

1. Bulakh, I. Ye., Mruha, M. R., & Voitenko, L. P. (2009). Zovnishnie otsiniuvannya yakosti medychnoi osvity [External assessment of the quality of medical education]. *Visnyk Testuvannya i monitoryng v osviti - Herald Testing and Monitoring in Education*, 4, 29-34.
2. Volosovets, O. P., & Bulakh, I. Ye. (2010). Profesiina pidhotovka dytiachoho likaria: vid "navchannia na vse zhyttia" do "navchannia cherez vse zhyttia" [Professional training for a

child's doctor: from "learning for life" to "learning through life"]. *Medychna osvita - Medical education*, 2, 43-46.

3. Voronenko, Yu. V., Mintser, O. P., & Palahin, O. V. (2016). Pisladiplomna medychna osvita - novi horyzonty ta perspektyvy [Postgraduate medical education - new horizons and perspectives]. *Medychna osvita - Medical education*, 3, 12-16.
4. Kozhukhar, I. (2011). Medychna osvita: perezavantazhennia [Medical education: reboot]. *Medychnyi svit - Medical world*, 11 (10), 3.
5. Lazoryshynets, V. V., Banchuk, M. V., & Volosovets, O. P. (2010). Podalshi shliakhy rozvytku vyshchoi medychnoi osvity Ukrainy [Further ways of development of higher medical education of Ukraine]. *Medychna osvita - Medical education*, 2, 10-17.
6. Manohina, N. V. (2013). Transdisciplinarnye podhody v sovremennoy nauke [Transdisciplinary approaches in modern science]. *Vestnyk MIEP - Vestnik MIEP*, 1 (10), 31-36.
7. Mintser, O. P., & Vattsilov, D. V. (2016). Evoliutsiia uzahalnennia, obrobky ta peredachi znan v medytsyni ta biolohii [Evolution of generalization, processing and transfer of knowledge in medicine and biology]. *Medychna informatyka ta inzheneriia - Medical Informatics and Engineering*, 1, 12-14.
8. Moskalenko, V. F., Banchuk, M. V., Bakhteeva, T. D., Bilovol, O. M., Bulakh, I. Ye., Volosovets, O. P. ... Mintser, O. P. (2009). *Systema profesiinoi bezperervnoi pidhotovky likariv dlia okhorony zdorovia Ukrainy*. [The system of professional continuing training of physicians for health care in Ukraine]. Kyiv: Knyha plus - Kyiv: The book is a plus.
9. Mukhyna, S. A. & Soloveva, A. A. (2004). *Netradytsionnye pedagogicheskiye tekhnolohyy v obuchenii* [Non-traditional pedagogical technologies in teaching]. Moskva: Fenyks - Moscow: Phoenix.
10. Poliachenko, Yu. V., Perederii, V. H., Volosovets, O. P., Moskalenko, V. F., Bulakh, I. Ye., Avrahova, L. Ya. ... Ostapiuk, L. I. (2005). *Medychna osvita u sviti ta v Ukraini* [Medical education in the world and in Ukraine]. Kyiv: Knyha plus. Kyiv: The book is a plus.
11. *Chelovek v izmerenii XX veka* [Man in the dimension of the twentieth century]. (2005). Moskva: Mezhdunarodnaya akademiya problem cheloveka. Moscow: International Academy of Human Problems.

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ СПОРТИВНОЙ МЕДИЦИНЫ НА МЕДИЦИНСКОМ ФАКУЛЬТЕТЕ ВИННИЦКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МЕДИЦИНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМ. Н. И. ПИРОГОВА

Сарафинюк Л. А., Кириченко Ю. В., Кириченко В. И., Стефаненко И. С.

Аннотация. В современном образовательном пространстве важной задачей является приведение действующей образовательной программы по спортивной медицине с европейскими стандартами образования для улучшения качества подготовки будущих врачей-медиков. Цель работы - обобщение методологических аспектов преподавания предмета "Спортивная медицина" и особенностей контроля знаний студентов 4 курса медицинского факультета Винницкого национального медицинского университета им. Н. И. Пирогова. Учебный процесс на кафедре осуществляется по новому учебному плану путем подготовки специалистов образовательно-квалификационного уровня "специалист" в высших учебных заведениях МОЗ Украины. Основным его направлением является усиление мотивации изучения дисциплины "Спортивная медицина" и формирования клинического мышления студентов-медиков профессорско-преподавательским составом кафедры. Это обеспечивается путем повышенного акцентирования на профессиональную направленность представленной на практических занятиях и лекциях информации, постоянным обновлением программного материала научными фактами, полученные благодаря современным инновационным технологиям. Достижение поставленной цели происходит благодаря поисковой работе сотрудниками кафедры. Созданы методические материалы для студентов медицинского факультета, в которых много внимания уделяется практическому направлению в будущей профессиональной деятельности. Конечная оценка, которую получают студенты по окончании изучения данной дисциплины, состоит из среднего балла по текущей успеваемости, оценки полученной за оформление врачебно-контрольной карты физкультурника и спортсмена (форма 061 и форма 062) и балла, полученного на дифференцированном зачете. Кафедра физического воспитания и ЛФК ВНМУ им. Н. И. Пирогова работает над оптимизацией учебного процесса с целью подготовки квалифицированных врачей. Профессорско-преподавательский коллектив из года в год обновляет программный материал, обеспечивающий высокий практический и теоретический уровень наших студентов-медиков.

Ключевые слова: спортивная медицина, контроль знаний, практические навыки, методическое обеспечение.

METHODOICAL ASPECTS OF TEACHING SPORTS MEDICINE AT THE MEDICAL FACULTY OF NATIONAL PIROGOV MEMORIAL MEDICAL UNIVERSITY, VINNYTSYA

Sarafinyuk L. A., Kyrychenko Yu. V., Kyrychenko V. I., Stefanenko I. S.

Annotation. In the modern educational space, the important task is to bring the current educational sport education program to European standards of education to improve the quality of training future medical doctors. The purpose of the work is to synthesize the methodological aspects of the subject "Sport Medicine" and the peculiarities of controlling the knowledge of the students of the 4th year of the medical faculty of National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya. The educational process at the department is carried out according to the new curriculum by training specialists of educational qualification level "Specialist" in higher educational institutions of the Ministry of Health of Ukraine. Its main direction is strengthening of the motivation of studying the discipline "Sport medicine" and the formation of clinical thinking of medical students by the faculty and professors of the department. This is ensured by highlighting the professional orientation of the information given in practical classes and lectures, the constant updating of the program material by scientific facts, obtained through modern innovative technologies. Achievement of the set goal is due to the research work of the department staff. Methodical materials for students of the medical faculty have been created, in which a lot of attention is paid to the practical direction in future professional activities. The final assessment received by students after the completion of the study of this discipline consists of the average score for current progress, the evaluation of the results obtained for the registration of the medical-control card of the athlete and the athlete (form 061 and form 062) and the score obtained on the differentiated score. Department of physical education and exercise therapy National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya is working on optimizing the educational process in order to prepare qualified doctors. The teaching staff from year to year updates the program material, which provides a high practical and theoretical level of our medical students.

Keywords: sports medicine, knowledge control, practical skills, methodical support.